Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (първи състав)

17 март 2016 година*

„Преюдициално запитване — Данъчни въпроси — Данък върху добавената стойност — Директива 2006/112/ЕО — Член 135, параграф 1, буква а) — Освободени доставки в областта на застраховането — Понятия „застрахователни“ сделки и „свързани с тях услуги, извършвани от застрахователни брокери и агенти“ — Предоставяни от името и за сметка на застрахователя услуги по уреждане на застрахователни претенции“

По дело C-40/15

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Naczelny Sąd Administracyjny (Върховен административен съд, Полша) с акт от 19 ноември 2014 г., постъпил в Съда на 2 февруари 2015 г., в рамките на производство по дело

Minister Finansów

срещу

Aspiro SA, по-рано BRE Ubezpieczenia sp. z o.o.,

СЪДЪТ (първи състав),

състоящ се от: R. Silva de Lapuerta, председател на състава, Ал. Арабаджиев, J.-C. Bonichot, C. G. Fernlund (докладчик) и S. Rodin, съдии,

генерален адвокат: J. Kokott,

секретар: K. Malacek, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 2 декември 2015 г.,

като има предвид становищата, представени:

— за Minister Finansów, от B. Rogowska-Rajda, J. Kaute и M. Lubiński, в качеството на представители,

— за Aspiro SA, от M. Szafarowska, T. Michalik и M. Spychalski, данъчни съветници,

— за полското правителство, от B. Majczyna и K. Maćkowska, в качеството на представители,

— за правителството на Обединеното кралство, от L. Christie и S. Brandon, в качеството на представители, подпомагани от E. Mitrophanous, barrister,

* Език на производството: полски.

— за Европейската комисия, от L. Lozano Palacios и M. Owsiany-Hornung, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 23 декември 2015 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 135, параграф 1, буква а) от Директива 2006/112/ЕО на Съвета от 28 ноември 2006 година относно общата система на данъка върху добавената стойност (ОВ L 347, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 9, том 3, стр. 7, наричана по-нататък „Директивата за ДДС“).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между Minister Finansów (министърът на финансите) и Aspiro SA, по-рано BRE Ubezpieczenia sp. z o.o. (наричано по-нататък „Aspiro“), по повод на издадените задължителни указания във връзка с освобождаването от данък върху добавената стойност (ДДС) на услугите по уреждане на застрахователни претенции, които Aspiro предоставя от името и за сметка на едно застрахователно предприятие.

Правна уредба

Правото на Съюза

3 Член 135, параграф 1, буква а) от Директивата за ДДС гласи:

„Държавите членки освобождават следните сделки:

а) застрахователните и презастрахователните сделки, включително свързаните с тях услуги, извършвани от застрахователни брокери и агенти“.

4 Член 135, параграф 1, буква а) съответства на заменения от него член 13, Б, буква а) от Шеста директива 77/388/ЕИО на Съвета от 17 май 1977 година относно хармонизиране на законодателствата на държавите членки относно данъците върху оборота — обща система на данъка върху добавената стойност: единна данъчна основа (ОВ L 145, стр. 1).

5 Член 135, параграф 1, букви г) и е) от Директивата за ДДС предвижда освобождаване на други два вида сделки:

„г) сделките, включително договаряне, засягащи депозитни и текущи сметки, плащания, преводи, дългове, чекове и други прехвърляеми инструменти, но с изключение на събирането на дългове;

[…]

е) сделките, включително договаряне, с изключение на управление и отговорно пазене, с акции и дялове на дружества и сдружения, необезпечени облигации и други ценни книжа с изключение на документи, установяващи права на собственост върху стоки и правата или ценните книжа, посочени в член 15, параграф 2“.

Полското право

6 Член 43, параграф 1, точка 37 от Закона за данъка върху стоките и услугите (Ustawa o podatku od towarów i usług) от 11 март 2004 г., в редакцията му, приложима към момента на настъпването на фактите по делото в главното производство (Dz.U., 2011 г., бр. 177, позиция 1054, наричан по-нататък „Законът за ДДС“), предвижда:

„От данъка са освободени застрахователните и презастрахователните услуги, услугите по посредничество, свързани с доставката на застрахователни и презастрахователни услуги, както и услугите, извършвани от застрахователя за сметка на друго лице в рамките на сключените от него застрахователни договори, с изключение на прехвърлянето на права, придобити във връзка с изпълнението на застрахователни и презастрахователни договори“.

7 Член 43, параграф 13 от този закон гласи:

„От данъка е освободена и доставката на услуга, съставляваща елемент от посочена в параграф 1, точки 7 и 37—41 услуга, който сам по себе си представлява едно обособено цяло и е характерен и абсолютно необходим за доставката на освободената услуга по параграф 1, точки 7 и 37—41“.

Спорът в главното производство и преюдициалният въпрос

8 Установеното във Варшава дружество Aspiro е данъчнозадължено лице за целите на ДДС. Въз основа на договор, сключен със застрахователно предприятие, то предоставя от името и за сметка на това предприятие услуги по уреждане на застрахователни претенции. За това му се заплаща по фиксирана тарифа в зависимост от вида на съответното застрахователно събитие.

9 Запитващата юрисдикция уточнява, че Aspiro не е нито застрахователно предприятие, нито застрахователен брокер или агент. По-конкретно, то не носи отговорност спрямо застрахованите лица. В изпълнение на договора си то извършва следните 18 вида дейности, като превъзлага някои от тях на външен подизпълнител:

— приема декларации за настъпили застрахователни събития,

— регистрира застрахователните събития в информационната система и осъвременява информацията, събрана в хода на процедурата по уреждане на застрахователните претенции,

— определя причините за настъпилите застрахователни събития и обстоятелствата по тях, в това число извършва огледи на вещта и на мястото на застрахователното събитие, събира необходимата документация и прави необходимите постъпки за определяне на отговорното лице, на размера на щетата и на обезщетението, както и на останалите задължения към правоимащите лица по застраховката,

— води кореспонденцията с клиента, в това число изпраща изискваните по закон съобщения до пострадалите и застрахованите лица, и води кореспонденцията с останалите организации, участващи в процеса по уреждане на застрахователните претенции,

— занимава се със същинското уреждане на застрахователните претенции, анализира събраната документация и взема решение по основателността на претенциите,

— извършва техническата оценка и евентуалните допълнителни оценки при щети от пътно-транспортни произшествия,

— изготвя снимков материал с цел доказване на размера на щетата,

— прави копия на документите, изисквани при деклариране на настъпили застрахователни събития,

— съставя пълния набор от документи, необходими за подаването на искане за обезщетение или друга застрахователна услуга,

— архивира документацията във връзка със застрахователните събития,

— предава на правоимащите лица по застрахователния договор информация във връзка с уреждането на застрахователните им претенции и във връзка с правата им,

— предприема действия за реализиране на регресни претенции спрямо трети лица, с изключение на съдебните действия,

— разглежда жалбите и оплакванията във връзка с уреждането на застрахователните претенции,

— предоставя достъп на правоимащите лица до преписката във връзка със застрахователното събитие,

— подготвя паричните преводи в информационната система,

— изпраща и приема кореспонденцията във връзка с уреждането на застрахователните претенции,

— по искане на клиента подготвя обобщени справки относно застрахователните събития,

— извършва всички други действия, които са необходими за уреждането на застрахователни претенции въз основа на застрахователния договор и са свързани с описаните по-горе дейности.

10 Aspiro подава до министъра на финансите молба за издаване на задължителни указания по въпроса дали съгласно Закона за ДДС предоставяните от него услуги по уреждане на застрахователни претенции са освободени от данъка.

11 Според Aspiro извършваните от него действия от името и за сметка на застрахователно предприятие и по негова поръчка съставляват застрахователни сделки по смисъла на полското право. Те представлявали едно обособено цяло, неразделно свързано с дейността на застрахователя и абсолютно необходимо за целите на тази дейност, без самостоятелно значение. Aspiro смята, че тези действия представляват сложна единна доставка на услуги, която трябва да е изцяло освободена от данъка.

12 В задължителните указания с дата 31 август 2012 г. министърът на финансите само отчасти потвърждава становището на Aspiro. Той приема, че застрахователна сделка представлява само петата категория действия, а именно същинското уреждане на застрахователни претенции, което включва анализа на съответната документация и вземането на решение относно дължимото покритие за щетите. За останалите извършвани от Aspiro действия министърът приема, че са свързани с уреждането на застрахователни претенции, но не съставляват застрахователни сделки. Според министъра те не са освободени доставки, тъй като са от техническо и административно естество и могат да бъдат извършвани като част от друга дейност, различна от застрахователната.

13 Aspiro обжалва задължителните указания пред Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie (Варшавски областен административен съд). Този съд уважава жалбата и отменя задължителните указания, като приема, че полският законодател е предвидил по-широка хипотеза на освобождаване в сравнение с тази по Директивата за ДДС, а министърът на финансите не може да прилага спрямо данъчнозадължените лица по-строгите разпоредби на Директивата.

14 Министърът на финансите подава касационна жалба срещу това съдебно решение.

15 Тъй като храни съмнения дали разпоредба като член 43, параграф 13 от Закона за ДДС не разширява по недопустим начин обхвата на член 135, параграф 1, буква а) от Директивата за ДДС и дали услуги като предоставяните от Aspiro могат да бъдат освободени от данъка, Naczelny Sąd Administracyjny (Върховният административен съд) решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Трябва ли член 135, параграф 1, буква а) от Директивата за ДДС да се тълкува в смисъл, че услуги като разглежданите в настоящото дело, които са доставяни на застрахователно предприятие от трето лице, действащо от името и за сметка на застрахователя, при което третото лице няма никакви правоотношения със застрахованото лице, попадат в обхвата на освобождаването, посочено в тази разпоредба?“.

По преюдициалния въпрос

По допустимостта

16 Aspiro поддържа, че спорът в главното производство се отнася единствено до тълкуването на националното право и следователно няма връзка с правото на Съюза. Затова според дружеството поставеният въпрос е без значение за решаването на спора и съответно е недопустим. Aspiro подчертава, че дори ако наистина член 43, параграф 13 от Закона за ДДС предвижда нова хипотеза на освобождаване в сравнение с предвидените в член 135, параграф 1, буква а) от Директивата за ДДС, националните власти нямат право да прилагат спрямо частноправните субекти по-строгите норми на тази директива.

17 В това отношение следва да се напомни, че в рамките на въведеното с член 267 ДФЕС сътрудничество между Съда и националните юрисдикции само националният съд, който е сезиран със спора и трябва да поеме отговорността за последващото му съдебно решаване, може да прецени — предвид особеностите на делото — както необходимостта от преюдициално решение, за да може да се произнесе, така и релевантността на въпросите, които поставя на Съда. Следователно, щом като поставеният въпрос се отнася до тълкуването на правото на Съюза, Съдът по принцип е длъжен да се произнесе. Съдът може да откаже да се произнесе по поставения от национална юрисдикция преюдициален въпрос само ако е съвсем очевидно, че исканото тълкуване на правото на Съюза няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора по главното производство, когато проблемът е от хипотетично естество или още когато Съдът не разполага с необходимите данни от фактическа и правна страна, за да бъде полезен с отговора на поставените му въпроси (вж. решения PreussenElektra, C-379/98, EU:C:2001:160, т. 38 и 39, както и Melki и Abdeli, C-188/10 и C-189/10, EU:C:2010:363, т. 27).

18 В настоящия случай трябва да се напомни, че запитващата юрисдикция следва, доколкото е възможно, да тълкува националното право в съответствие с правото на Съюза (вж. по-специално решение Pfeiffer и др., C-397/01—C-403/01, EU:C:2004:584, т. 113), и конкретно с Директивата за ДДС. При положение че тази юрисдикция има съмнения относно обхвата на

национална разпоредба, която е изтъкната по делото в главното производство и която транспонира Директивата за ДДС, съвсем не е очевидно, че поставеният на Съда въпрос за правилното тълкуване на тази директива е без значение за решаването на спора.

19 Поради това преюдициалният въпрос е допустим.

По същество

20 В началото следва да се напомни, че термините, използвани за обозначаване на случаите на освобождаване по член 135, параграф 1 от Директивата за ДДС, подлежат на стриктно тълкуване, тъй като последните представляват изключения от общия принцип, според който с ДДС се облага всяка доставка на услуги, извършена възмездно от данъчнозадължено лице (вж. решение BGŻ Leasing, C-224/11, EU:C:2013:15, т. 56).

21 За да се отговори на поставения въпрос, следва да се прецени дали дейност по уреждане на застрахователни претенции като упражняваната от Aspiro се състои в осъществяване на „застрахователни сделки“ или предоставяне на „свързани с тях услуги, извършвани от застрахователни брокери и агенти“ по смисъла на член 135, параграф 1, буква а) от Директивата за ДДС.

22 На първо място, що се отнася до застрахователните сделки, според общоприетото разбиране за тях е характерно, че срещу авансово изплащане на премия застрахователят се задължава при настъпване на риска, покрит от застраховката, да предостави на застрахованото лице договорената при сключването на договора услуга (решения CPP, C-349/96, EU:C:1999:93, т. 17 и Taksatorringen, C-8/01, EU:C:2003:621, т. 39).

23 Съдът пояснява, че изразът „застрахователни сделки“ не се отнася единствено до сделките, извършвани от самите застрахователи, а по принцип има достатъчно широко съдържание, за да включва предоставянето на застрахователно покритие от данъчнозадължено лице, което само по себе си не е застраховател, но което в рамките на групово застраховане предоставя на клиентите си такова покритие, като използва услугите на застраховател, който се задължава да поеме застрахования риск. По естеството си обаче този вид сделки предполагат съществуването на договорно отношение между доставчика на застрахователната услуга и лицето, чиито рискове са покрити от застраховката, а именно застрахованото лице (вж. решение Taksatorringen, C-8/01, EU:C:2003:621, т. 40 и 41).

24 В настоящия случай самият доставчик на услугите, какъвто е Aspiro, не се задължава спрямо застрахованото лице да му гарантира покритие за определен риск и изобщо няма договорни отношения със застрахованото лице.

25 Следователно, макар че така както е описана от запитващата юрисдикция, обсъжданата в главното производство услуга по уреждане на застрахователни претенции представлява съществен елемент от застрахователната сделка, доколкото в конкретния случай обхваща определянето на отговорното лице и на размера на щетата, а също и вземането на решение дали да се изплати обезщетение на застрахованото лице, следва да се констатира, че тази услуга, която впрочем се предоставя на застрахователя, не може да е застрахователна сделка по смисъла на член 135, параграф 1, буква а) от Директивата за ДДС.

26 Тази констатация намира потвърждение и в припомнената в точка 20 от настоящото решение необходимост от стриктно тълкуване на изключенията от общия режим на ДДС.

27 Въпросната констатация не може да бъде оборена с довода, изтъкнат от Aspiro и от полското правителство, че би следвало режимът на ДДС за застрахователните сделки да се уеднакви с приложимия за финансовите услуги. Според дружеството и според полското правителство, щом услугите по уреждане на застрахователни претенции са ключов елемент от застрахователната сделка, а същевременно представляват едно обособено цяло, би трябвало — по аналогия с възприетия подход спрямо финансовите услуги — да са освободени доставки по член 135, параграф 1, буква а) от Директивата за ДДС. Тази теза намирала подкрепа в предложението за директива на Съвета за изменение на Директива 2006/112 по отношение на третирането на застрахователните и финансовите услуги (COM(2007) 747 окончателен), предложение, представено от Комисията на 28 ноември 2007 г.

28 Наистина в свое решение относно финансовите институции Съдът постановява, че щом извършваните услуги, в конкретния случай някои информационни услуги, общо погледнати, представляват едно обособено цяло и изпълняват специфичните и съществени функции на финансовите услуги, описани в член 135, параграф 1, букви г) и е) от Директивата за ДДС, то за тях се прилага освобождаването, предвидено в тази разпоредба (вж. в този смисъл решение SDC, C-2/95, EU:C:1997:278, т. 66).

29 Съдът обаче приема, че аналогията с финансовите услуги не важи за застрахователните сделки, като подчертава разликата между текста на член 135, параграф 1, буква а) от Директивата за ДДС, който се отнася само до същинските застрахователни сделки, и текста на член 135, параграф 1, букви г) и е), който се отнася до сделките, „засягащи“ или свързани с определени банкови операции (вж. в този смисъл решение Taksatorringen, C-8/01, EU:C:2003:621, т. 43).

30 Освен това, тъй като не е прието от Съвета, споменатото в точка 27 от настоящото решение предложение за директива при всички положения е напълно ирелевантно за тълкуването на действащото право и не е годно да обоснове тълкуване на член 135, параграф 1, буква а) от Директивата за ДДС по аналогия с тълкуването на член 135, параграф 1, букви г) и е) от тази директива.

31 Наред с това следва да се констатира, че принципът на данъчен неутралитет не опровергава констатацията в точка 25 от настоящото решение. Както отбелязва генералният адвокат в точка 28 от заключението си, този принцип не позволява да се разширява обхватът на данъчното освобождаване, без да е налице недвусмислена разпоредба. Всъщност посоченият принцип е не норма на първичното право, която може да определи валидността на дадена разпоредба за освобождаване, а тълкувателен принцип, който трябва да се прилага наред с принципа, че разпоредбите за освобождаване трябва да се тълкуват стриктно (вж. в този смисъл решение Deutsche Bank, C-44/11, EU:C:2012:484, т. 45).

32 На второ място, следва да се прецени дали разглежданите в главното производство услуги представляват „свързани [със застрахователни сделки] услуги, извършвани от застрахователни брокери и агенти“, и поради това могат да бъдат освободени от данъка.

33 Що се отнася, от една страна, до понятието „свързани [със застрахователни сделки] услуги“, следва да се приеме, както отбелязва генералният адвокат в точка 31 от заключението си, че думата „свързани“ има достатъчно широко значение, за да обхваща различни услуги, способстващи за осъществяването на застрахователни сделки, и в частност уреждането на застрахователни претенции, което е един от съществените компоненти на тези сделки.

34 Що се отнася, от друга страна, до условието съответните услуги да са „извършвани от застрахователни брокери и агенти“, следва да се провери дали дейността на доставчик на услуги като Aspiro, състояща се в уреждането на застрахователни претенции от името и за сметка на застрахователно предприятие, може да се смята за извършвана от такива брокери или агенти.

35 В това отношение не е определящо обстоятелството, че според изложението на фактите от запитващата юрисдикция Aspiro не е застрахователен брокер или агент. Всъщност формалното качество на това дружество не би могло да е достатъчен критерий, за да се определи дали дейността му попада в обхвата на освобождаването, или не.

36 Както Съдът вече е постановил, следва да се прецени самото съдържание на разглежданите дейности (вж. в този смисъл решения Arthur Andersen, C-472/03, EU:C:2005:135, т. 32, Abbey National, C-169/04, EU:C:2006:289, т. 66 и J.C.M. Beheer, C-124/07, EU:C:2008:196, т. 17).

37 За целите на тази преценка са от значение две условия. На първо място, доставчикът трябва да има отношения със застрахователя и със застрахованото лице (решение Taksatorringen, C-8/01, EU:C:2003:621, т. 44). Тези отношения може да са само косвени, ако доставчикът е подизпълнител на брокера или агента (вж. в този смисъл решение J.C.M. Beheer, C-124/07, EU:C:2008:196, т. 29). На второ място, дейността му трябва да обхваща съществени аспекти на работата по застрахователно посредничество, каквито са търсенето на бъдещи клиенти и свързването им със застрахователя (вж. в този смисъл решение Arthur Andersen, C-472/03, EU:C:2005:135, т. 33 и 36).

38 Доставчик като Aspiro отговаря на първото от тези условия. Всъщност той има преки отношения със застрахователното предприятие, тъй като упражнява дейността си от негово име и за негова сметка, и косвени отношения със застрахованото лице във връзка с разглеждането и обработването на преписките по застрахователни събития.

39 За сметка на това, що се отнася до второто от условията по отношение на услугите, извършвани от застрахователни брокери и агенти или техни подизпълнители, тези услуги трябва да имат връзка със самата същност на професията на застрахователния брокер или агент, а именно търсенето на клиенти и свързването им със застрахователя с цел сключването на застрахователни договори (вж. по-специално решения Taksatorringen, C-8/01, EU:C:2003:621, т. 45, Arthur Andersen, C-472/03, EU:C:2005:135, т. 36 и J.C.M. Beheer, C-124/07, EU:C:2008:196, т. 18). Когато става дума за подизпълнител, важното е той да участва в сключването на застрахователните договори (вж. в този смисъл решение J.C.M. Beheer, C-124/07, EU:C:2008:196, т. 9 и 18).

40 Дейността, която се състои в уреждане на застрахователни претенции от името и за сметка на застрахователя, каквато е разглежданата в главното производство дейност, обаче изобщо няма връзка с търсенето на бъдещи клиенти и свързването им със застрахователя с цел сключването на застрахователни договори.

41 Ето защо тази дейност не е сред услугите, „извършвани от застрахователни брокери и агенти“ по смисъла на член 135, параграф 1, буква а) от Директивата за ДДС.

42 Подобно на услугите, обсъждани по делото, по което е постановено решение Arthur Andersen (C-472/03, EU:C:2005:135), услугите по уреждане на застрахователни претенции, предоставяни от доставчик като Aspiro, трябва да се считат не за услуги, извършвани от застрахователен агент, а за изнесена част от дейността на застрахователните предприятия (вж. в този смисъл решение Arthur Andersen, C-472/03, EU:C:2005:135, т. 38).

43 При тези условия не е необходимо, както твърди правителството на Обединеното кралство, да се взема предвид понятието „застрахователно посредничество“ по член 2, точка 3 от Директива 2002/92/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 9 декември 2002 година относно застрахователното посредничество (ОВ L 9, 2003 г., стр. 3; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 4, стр. 246), нито понятията за дейност на застрахователни брокери и агенти по член 2, параграф 1 от Директива 77/92/ЕИО на Съвета от 13 декември 1976 година относно мерки за улесняване на ефективното упражняване на свободата на установяване и

свободно предоставяне на услуги по отношение на дейността на застрахователни агенти и брокери (предишна група 630 от МСПК), и по-специално преходни мерки по отношение на този вид дейност (ОВ L 26, 1977 г., стр. 14), заменена с Директива 2002/92. Както отбелязва генералният адвокат в точка 46 от заключението си, целта на тези директиви е да се насърчи свободното предоставяне на съответните услуги в Съюза, а това е цел, различна от целта на Директивата за ДДС. Затова посочените определения не могат да се използват като такива за целите на определянето на обхвата на освободените от ДДС доставки в контекста на Директивата за ДДС.

44 Оттук следва, че дейността, състояща се просто във възлагане на обработката на застрахователните претенции на трето лице, без това външно възлагане да има връзка с търсенето на бъдещи клиенти и свързването им със застрахователното предприятие с цел сключването на застрахователни договори, не е освободена от ДДС.

45 По изложените съображения на поставения въпрос следва да се отговори, че член 135, параграф 1, буква а) от Директивата за ДДС трябва да се тълкува в смисъл, че услуги по уреждането на застрахователни претенции като разглежданите в главното производство, предоставяни от трето лице от името и за сметка на застрахователно предприятие, не са сред освободените доставки по тази разпоредба.

По съдебните разноски

46 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (първи състав) реши:

Член 135, параграф 1, буква а) от Директива 2006/112/ЕО на Съвета от 28 ноември 2006 година относно общата система на данъка върху добавената стойност трябва да се тълкува в смисъл, че услуги по уреждането на застрахователни претенции като разглежданите в главното производство, предоставяни от трето лице от името и за сметка на застрахователно предприятие, не са сред освободените доставки по тази разпоредба.

Подписи